

הזמן מת כיהודי?!!

בכלל מצוות, ואם כי חטאו ופרקו עול, מ"מ הם בגדר עבדים וחייבים במצוות, כמו שנאמר בישראל מומר אף על פי שחטא ישראל הוא, וכן בעבד, ומותר לעשות מלאכה עבורו ביום טוב. ולכן אסתר שהזמינה את אחשוורוש לבוא למשתה בט"ו בניסן, כדי שלא יקרא איסור, מה עשתה? זימנה את הזמן גם כן ולו מותר בהיותו עבד, ולשמא ירבה לא חיישין כמו שאמרו במתבשלים יפה, אם כן כדן עשתה ולא בא מכשול לחלל יום טוב ח"ו כי היא ונערותיה ומשרתיה הכל ישראלים וקיימו דת יהודית כנודע.

ולמאן דאמר שהזמן נתלה ב"ז כמו שאמר במדרש (ועיין יפ"ע ומנות הלוי ומהרש"א שבי"ז בניסן), ואם כן משתה ראשון שעשתה אסתר היה בט"ז שהוא יום טוב שני של פסח, ואם כן מדויק הדבר ביותר בפסוק, כי במשתה ראשון של אסתר נאמר "אשר עשיתי לו" ובמשתה שני נאמר "אשר אעשה להם", כי הראשון היה ביום טוב והכל בשביל הזמן נעשה, ולכן אמרה בלשון צח "בוא המלך והזמן היום אל המשתה אשר עשיתי לו, וחשבה על הזמן במה שסיימה, ואם כי הוא אחשוורוש הבין

רשאי לקיימו (והרי חלפו יותר מ"ב חודש), ובפרט כי בשטר מכירה הנזכר בספר מנות הלוי לא נזכר שהתנה בו. ואם כן, ברור שלא היה מרדכי מקבלו אם לא שמלו וטבלו לשם עבדות, ואם כן חייב במצוות ויש שכר בעמלו, ולכן גידל אחשוורוש אותו שיהיה בכלל "עבדים משלו בנו פורק אין מידם" כי אין גאולה כל כך קרובה במשול עבד, וראו כמה עמקו מחשבותיו. והגאון רבי יונתן ממשיך:

והנה נחלקו חכמים במסכת ביצה דף כ"א אם מותר להזמין לנכרי ביום טוב שמא ירבה בשבילו או לא חיישין שבשביל חתיכה אחת בשר מותר למלא כל הקדירה כמכורא בפוסקים. ועיין שם ברש"י ותוספות. אבל לעשות סעודה בשביל נכרי לבדו אסור דכתיב לכם ולא לנכרים, ואם כן אסתר שלא אכלה ממשתה של אחשוורוש כי היתה עדיין בתענית, וגם אין זה מפאת נימוס כמו שכתב הראב"ע ויתר מחברים, והיה זה ביום ט"ו בניסן לפירוש רש"י שהזמן נתלה ביום ט"ז בניסן, ואם כן איך הזמינה והאכילה לנכרי ביום טוב? אבל ידוע כי אף שנאמר 'לכם ולא לנכרי' אבל לעבדים כנענים מותר לבשל ביום טוב שהם

הזמן האגגי עם הוצאתו להורג היה יהודי לשיטת כמה אחרונים. כי עד אותה שעה שנתלה היה 'עבד כנעני', יצא לחירות ונהפך ליהודי. שמעתם? ■ זו לא "פורים תורה", אבל זה "ט'שיקאווע זאך" שנאסף כחלקים נבחרים מתוך חבורה של אברך ת"ח (רבי מרדכי שפירא שליט"א) שיגע בסוגיה זו לרוחבה והמסתעף ממנה, ורק את חלקה אנו מעלים על דפי עיתון לכבוד פורים ■ "הזמן יימח שמו וזכרו" ... "ארור הזמן אשר ביקש לאבדי".

ובכן: איך הזמן נהפך בין רגע ליהודי לכל דבר?

הנה נעיין ביערות דבש חלק א' דרוש י"ז שם נאמר, כי הזמן היה 'עבד כנעני' של מרדכי, מל וטבל וחייב במצוות כאשה, ואלו דבריו: וידוע שהזמן היה עבד למרדכי והיה עבד גמור, ועיין בילקוט וביותר בספר 'מנות הלוי' שהעתיק שטר המכירה אות באות, איך שמכר עצמו לעבד גמור ומוחלט למרדכי והתחייב הוא ובניו לעבוד עבודת עבד. וכן במהר"ל נר מצוה אור חדש על מגילת אסתר על הפסוק וכל זה איננו שוה לי (עמ' קע"ג), שמביא גם כן את השטר מכירה בין מרדכי להזמן. ואם כן, ברור שמרדכי הטבילו ומלו לשם עבדות, דקיימא לן בפרק החולץ יבמות מ"ח שאין מקיימין עבד שלא ירצה למול, ואם התנה שלא למול לחד מאן דאמר אין מקיימין כלל ולחד מאן דאמר לא יותר מ"ב חודש, ואיך היה מרדכי

אודות "שחטיה לרבי זירא"

נביא לכבוד פורים כלשונו את דברי רבינו החתם סופר בספרו בחולין דף ח' (מהדורא קמא):

ושמעתי ממורי הגאון הפלאה זצ"ל בשמחת פורים, הא דפשיטא לר' זירא (בחולין דף ח') דחידודא קודם לליבונא ומרווח רוח, שהוא על פי דאמרינן פרק קמא דמגילה קם רבה ושחטיה לר"ז ואפשר שחטו בסכין רוחת שהי' מונח על השלחן בסעודת פורים וידע ר' זירא והרגיש בנפשיה. והנה אף על גב דלחוכא ולשמחת פורים אמרה, נראה לי דהואיל ונפיק מפומיה דגברא קדישא לא יגע לריק ח"ו דודאי אי היה שום מציאות שיחי' ר' זירא לא היה מת על ידי שחיטת רבה עד שהתפלל והחיהו שלא בטבע, אלא על כרחך לא הי' במציאות שיחי' כיון ששחט בו רוב ב' סימנים. והנה ביבמות ק"כ ע"ב אמר רבא בסכין מלובנת דברי הכל ש"מ יכול לחיות על ידי סכין מלובן אפילו מגיד. ואם כן איך מת ר' זירא הלא שחטו בסכין רוחת אע"כ בית השחיטה מרווח רוח וחתך חידוד קודם כוונת אש הליכון וכבר מת טרם הבלא. ורבא מיירי במגיד שלא במקום סימנים דלא רוח אלא סימנים שטבעם כך ולא שארי פצעים.

תלמיד חכם שליט"א שאל: מה הנפק"מ לדינא בנושא הנ"ל האם נהפך לישראל רגע לפני תלייתו?

לומר עליו "ימח שמו וזכרו" מותר וצריך, כי ישנה גזירת הכתוב מיוחדת שמותר לומר עליו ימ"ש, על פי מה שנאמר במדרש רבה איכה פרשה ג' פסקה כ"ג: תרדוף באף ותשמידם, ירמיה אמר תרדוף באף ותשמידם ומשה אמר (שמות י"ז) כי מחה אמונה את זכר עמלק מתחת השמים שמואל אמר עמלק כמשמעו, זכר זה המן, מחה בעולם הזה אמונה לעולם הבא, מתחת השמים לו ולכל הדור ההוא עד סוף כל הדורות, וכן הוא בתנחומא בשלח פרק כ"ח וז"ל, כי מחה אמונה, מחה בעולם הזה אמונה לעולם הבא, זכר זה המן, עמלק כמשמעו, ועי' עוד במכילתא דרשב"י פי"ז פסוק י"ד, ר"א המודעי אומר עמלק זה אגג, זכר זה המן, וכן עיין בבעל הטורים סוף בשלח על הפסוק כי מחה אמונה בגימטריה זה המן, וא"כ כאן התורה רמזה שהמן אינו בכלל 'ולא ימח שמו מישראל'.

כמו כן, יש לדעת כי אין אפשרות לקרוא לו המן "היהודי", חלילה. ורבי מרדכי שפירא הנ"ל הביא כי זו תשובה מפורשת במהר"י ברונא סימן קל"ה, אודות בחור אחד בשם ליווא שנדר שלא לשחוק עם שום יהודי, והיה בנושטט משומד, ושאל את בעל התרומת הדשן האם רשאי לשחוק עימו, והתיר לו, דמשומד לא איקרי יהודי ואע"פ שחטא ישראל הוא, עיין בסנהדרין דף מד, מכל מקום לא איקרי יהודי, ולא חל עליו הנדר. והוסיף מהר"י ברונא: ונראה לי להוכיח ולהביא ראיה ממגילה דף י"ג שכל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי, אלמא משומד שכוּפּר באלוקי ישראל ומודה בעבודה זרה לא נקרא יהודי. נאום ישראל מברונא. (ולפי"ז יש לפלפל או לשאול על המובא לעיל מהחיד"א ועוד שרימזו על הפסוק "כי הגיד להם אשר הוא יהודי" - שהכוונה להמן עצמו, שהנה דעת מהר"י ברונא שמשומד לא נקרא יהודי, ולית מאן דפליג כי בין אם המן היה עבד כנעני או ישראל - משומד היה.

אבל. ישנם כמה נפקא מינה בנידון האם נהפך לרגע לישראל, לענין גופו לאחר תלייתו, האם היה אסור אז בהנאה או לא (יעיין במנחת חינוך מצוה נ'). ועוד כמה דינים מעניינים שיישארו בנושא למחשבה לקוראים הנכבדים. פורים שמח. "אורה זו תורה".

זכור עמוד קפ"ד: ואני שמעתי מחד דרבנן כי הגיד להם אשר הוא יהודי היה המן שחייב במצוות כאשה. ועיי"ש שכתב שבאמת לא מל וטבל, ורק כיון שאם היה ידינו תקיפה היה המן מל וטבל וחייב במצוות כאשה. וכן כתב בתתם סופר עה"ת חלק שמות בשיר מעון עמוד ע"ג על הפסוק כי הגיד להם אשר הוא יהודי.

בצפנת פענח פרשת בלק על הפסוק ויאמר ראשית גויים עמלק: "וגם גרים נשבע שאין מקבל ובני בניו של המן שלמדו תורה בבני ברק הוא מחמת שהוא היה עבד יצא מכלל עכו"ם ולכלל ישראל לא בא ולית בו כלל יחוס ועיי"ז נטהר גם זרעו לגירות, והיינו כנ"ל".

(המשך בעמ' 27)

תחת השיחים - משיחם ושיגם של גדולי ישראל, אפשר לשלוח למערכת מוסף שבת קדש. מס' פקס: 03-6170873

אמרינן שהוא כקטן שנולד ואין לו שם עמלק, ממילא נתקיים בו מחיית עמלק, שדוקא בשבעה עממין יש דין מיתה דכתיב לא תחיה כל נשמה, משא"כ בעמלק כתיב 'מחה תמחה את זכר עמלק' בכהאי גוונא שלא נשאר זכר דהוה כקטן שנולד, בזה שפיר התקיים דין דמחיית עמלק.

ונכסיו לא נקראים נכסי עמלק כמו שכתב באבי הנחל דרוש י"ד ש'בית המן' לא נאסר משום שזה שייך למרדכי מדין 'מה שקנה עבד קנה רבו', ואם היה מרדכי מתייחס מהמן היו קרויים נכסי עמלק, אבל כיון שמרדכי לא יכרע ולא ישתחוה א"כ לא נתייחס ונשאר עבדו.

"כי הגיד להם אשר הוא יהודי"

בספר כסא דוד חלק א' דרוש י' לפרשת

(באדיבות ויקיפדיה)

שכוונתו אליו. אבל במשתה שני שהיה ביי"ז שהוא חול אמרה "אעשה להם" כי מותר לשניהם. עד כאן דבריו.

כיון שהמן היה עבד החרשתי"

החתם סופר במגילה דף ט"ו על מה שנאמר "וכל זה איננו שוה לי בכל עת אשר אני ראה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך" זאת, היינו שמרדכי היה מראה לו את השטר מכירה ממילא אין לי כלום שמה שקנה עבד קנה רבו. וזהו הפירוש במה שאמרה אסתר ואילו נמכרו לעבדים החרשתי, היינו שהיו נמכרים להמן (כמו שניתנה לו הרשות להרוג) וממילא הרי הם כולם של מרדכי מדין מה שקנה עבד קנה רבו...

וכן יש לומר במה שכתוב "ויבו בעיניו לשלח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי ויבקש המן להשמיד את כל היהודים אשר בכל מלכות אחשורוש עם מרדכי", היינו כיון שאצל היהודים יש ירושה וממילא אפילו אם יהרוג את מרדכי הרי ישאר עבד אצל היורשים, ויש משמוש, ותמיד יהיה משועבד ליהודי, ולכן רצה להרוג את כל היהודים.

אין מחה מרדכי את זכר עמלק?

בספר משפטי שמואל להגרש"ב ורנר זצ"ל עמוד ר"נ בשם חכם אחד כתב, שלכן קנאו מרדכי לעבד כיון שעבד שמל וטבל

מדוע המן לא גזר מוות על עבדים כנעניים

ולפי זה היה המן חייב בקריאת המגילה אם היה בזמן חיוב מקרא מגילה לפי השיטה המובאת במשנה ברורה סימן תרפ"ט סק"ב שעבד כנעני חייב במקרא מגילה.

ובזה מובן מה שנכתב במשנה ברורה אודות מחלוקת הפוסקים אם עבד כנעני שלא נשתחרר האם חייב במקרא מגילה, והטעם של השיטה שפוטרים משום שזה מצוות עשה שהזמן גרמא ורק נשים חייבות משום שאף הן היו באותו הנס, וזה לא שייך בעבד כנעני. עיין פלתי סימן א' סק"ג שעבדים כנעניים לא היו בגזירת המן. ויש לעיין מגילה שהמן לא גזר אף על עבד כנעני, ובפשטות יש לומר כיון שכתוב במגילה שהמן גזר על היהודים, והרי עבד כנעני יצא מכלל עכו"ם ועדיין לא נכנס לכלל ישראל, ראה ברמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ג, אבל לפי הג"ל יש לומר שלכן לא גזר על עבדים כנעניים משום שאף הוא היה עבד כנעני והגזירה היתה חלה עליו גם כן...

ולפי זה היה מותר להביא להמן משלוח מנות עיין בפמ"ג או"ח תרצ"ה (א"א ס"ק י"א), שעבד כנעני נקרא רעהו לענין משלוח

מנות, וכן כתב בפתיחה הכוללת ח"ב אות י"ח, וכן בערוך לנר מכות דף ח'.

ואם נאמר שעשרת בני המן נולדו לפני שהמן נהיה עבד שמל וטבל, יש לומר שלכן תלו רק את עשרת בני המן ולא שאר בניו (עי' מגילה דף ט"ו שהיה לו מאה ושמונה בנים או מאתיים ושה עשר בנים), ורש"י פירש משום שהם היו מעורבים בגזירה. אבל לפי הג"ל יש לומר כי דוקא עשרת בני המן שהם נולדו קודם שמכר את עצמו וממילא התייחסו להמן והרי הם זרע עמלק ולכן הרג אותם, משא"כ שאר בני המן שנולדו לאחר שהמן נמכר לעבד וממילא אין מתייחסים להמן דעבד אין לו חיים, ולכן לא תלו אותם, וגם לכן מוזכרים במגילה רק ברמז כיון שלא היו בניו ולא התייחסו אחריו (אלא שבתרגום שני במג"א פ"ט פ"ד נאמר כי זרש ברחא עם שאר בניה ולכן לא הרגום).

המן נהיה יהודי!

ולאחר כל הג"ל נראה להוסיף ולומר, כי בשעה שהרגו את המן היה המן ישראל גמור. כי במשנה למלך הלכות עבדים פ"ח הי"ג שכתב בשם הירושלמי ב"ק ד' ח', וכן סנהדרין ח' ז' שעבד היוצא ליהרג והחזמו עדיו העבד זוכה בעצמו, וראה כריתות דף כ"ד שכתבו דין זה לענין שור הנסקל שהחזמו עדיו.

וממילא העבד הזה הזוכה בעצמו יוצא לחירות, והוא ככל עבד כנעני שיצא לחירות,

מחיית עמלק בגאונותו של מרן הרב מטשעבין

תלמיד ישיבת חברון שיגר למערכת עובדה חריפה משיבת נפש:

שאלו את גאון הדור מרן הרב מטשעבין זצוק"ל, האם מחיית עמלק מתקיימת רק במיתה או גם בחבלה חלקית.

מרן הרב מטשעבין הניף ידו ואמר כי התשובה לכך טמונה ברש"י מפורש במסכת פסחים. דברי רש"י מצויים בדף ס"ח ע"א בסוף העמוד, דיבור המתחיל 'מנקבן בסכין': שיצא הרעי, שאם יניחנו בתוכן יסריחו קודם שתחשך ולשון מיחוי שמוציא פרש רכה דנמחת בתוכה כמו וממחה ושופך (מעשר שני פרק ה') וכמו המחור וגומעו (פסחים דף ל"ה) "לישנא אחרינא מיחוי לשון נקיבה וחיבול כמו תמחה את זכר עמלק", עכ"ל. כאשר הראיה והרעיון יצאו מפי הרב, השתוממו השומעים בשמחת התורה (מתוך שיעור של הגרי"ד אילן שליט"א).

עובדה זו, של בקיאות מרן הרב מטשעבין, גוררת אחריה עובדה אחרת שסיפר מרן הרב מטשעבין, ותבוא זו ותלמד על זו. ומעשה שהיה ב: פלוני תלמיד חכם שהתהדר באותני מרן הרב מטשעבין כי במסכת ביצה יש לו בקיאות כמו לנודע ביהודה ז"ל. כי הוא חזר עליה פעמים רבות ויודע אותה על פה כמו אשרי.

מרן הרב ביקש להסביר לו, כי גם בבקיאות יש דרגות גדולות מאד ומפליאות, גבוה מעל גבוה, ולא כל אדם זוכה להן, והוא אמר לו: אשרי יושבי ביתך אתה אומר כל יום כמו הנודע ביהודה, ברכות השחר גם כן אתה בקיא בהן על פה כמו הנודע ביהודה, אך לא. כי אצטט לך ראייה הלכתית של הדגול מרבבה מברכת אשר יצר, ותבין מעט מה היא בקיאותו. כי הוא שואל בהלכות טריפות, לדין שנקב מלידה לא נחשב נקב המטריף ובדברי הט"ז בסימן מ"ג "דאין שייך נקב אם נברא כך" מוסיף הדגול מרבבה: צריך עיון דהרי בברכת אשר יצר אומר וברא בו נקבים נקבים.

דהיינו עבד משוחרר שהוא ישראל גמור, וממילא המן שיצא ליהרג הרי מרדכי התייחס ממנו ויצא לחירות. והרי הוא ישראל גמור. וכן עיין בספר אבי הנחל דרוש י"ד שאם מרדכי היה מתייחס מהמן היה יוצא לחירות, אבל מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה ולא התייחס ממנו, א"כ זה דוקא באותו הזמן, אבל כאשר יצא ליהרג שפיר יש לומר שנתייחס ממנו (היינו לפי מה שכתוב בתרגום שני פרק ז' פ"ט שאחשוורוש קרא למרדכי ואמר לו לתלות את המן, כלומר שידע על תלייתו, ולא שתלו אותו באמצע הלילה ללא ידיעתו).

אמנם ברמב"ם הלכות עבדים פ"ח הי"ד כתב כי עבד כנעני שהפקירו אותו הרי הוא זקוק לגט שחרור, ואם כן המן לא קיבל גט שחרור ממרדכי ולא יצא לחירות, אך יש לומר על פי דברי הבית יוסף אכן העזר סימן ד' כי שיטת הטור שדין שצריך גט שחרור הוא דין דרבנן, ומהתורה הוא משוחרר אף בלא גט שחרור מיד לאחר היאוש, וכן נאמר שם במגיד משנה.

וממילא לפי זה, המן כאשר יצא לתליה על ידי מרדכי נהיה ישראל גמור מהתורה גם ללא גט שחרור וכן בלא טבילה (עיין רמב"ם איסורי ביאה פרק י"ג הי"ב שטבילה לאחר שחרורו הוא מדרבנן). שאחר שחרורו אין צריך דעתו לגירות זה וכן אין צריך קבלת מצוות, ראה ביבמות דף מ"ח א' שכשהעבד משתחרר אינו צריך קבלת מצוות, וכן פסק הרמב"ם פ"ג איסורי ביאה הי"ג ובשולחן ערוך יר"ד סימן רס"ז ס"ז.

והנה לפי מה שנאמר לעיל, כי המן השתחרר סמוך למיתתו על ידי יאוש של מרדכי וממילא הרי הוא ישראל גמור קודם מיתתו, נראה לתרץ מה שקשה על הרמב"ן בפרשת כי תצא (מובא גם במנ"ח בהשמטות למצוה תקל"ו), שאין איסור לא תלין נבלתו על העץ בעכו"ם בחו"ל, וקשה לפי מה שכתוב בתרגום שני במג"א פ"ט פכ"ד, כשראו את המן ובניו תלויים על העץ שאלו למה אסתר עוברת על מש"כ לא תלין נבלתו, ואם כן מבואר שאף בגוי בחו"ל יש איסור זה. והכלי חמדה תירץ (פורים עמ' ק"מ) שאפשר שכיון שהמן היה עבד שמל וטבל אינו דומה לעכו"ם ולכן שאלו. אלא שעדיין קשה משיטת רש"י שם בכי תצא שכתב, כי קללת אלהים תלוי זלזולו של מלך הוא, שאדם עשוי בדמות דיוקנו - וישראל הם בניו, ומבואר כי דוקא בישראל יש את איסור זה, וא"כ קשה מאד מדברי התרגום הג"ל. אלא להג"ל שהמן היה יהודי בזמן תלייתו מוכן היטב אף לשיטת רש"י (הערה: הגאון הגדול ר"ח קניבסקי שליט"א סירב לקבל את הרעיון כי מרדכי התייחס מהמן מחמת שהאמין לאחשוורוש שהנה תולים את המן, שהרי אחשוורוש היה ידיד של המן ושונא היהודים. ומרדכי, עד שראה את המן תלוי, לא התייחס ממנו).